

Archeologienota met uitgesteld onderzoek Zonhoven – Donkweg – Kleine Hellekensstraat (Claes Velden)

PROGRAMMA VAN MAATREGELEN
2018F159

Historisch en Archeologisch Advies, Studies en Toegepast onderzoek

Rik van de Konijnenburg
Grauwe Torenwal 6/00/1
B-3960 Bree (BE)
Mob. 0496 209 018
e-mail: rik@konijnenburg.com

Haast-rapport 2018-32/ wettelijk depot: D/2018/12654/32

Verwijzing: VAN DE KONIJNENBURG, R., (2018), Zonhoven, Donkweg – Kleine Hellekensstraat (Claes Velden), verslag van de resultaten van het archeologisch bureauonderzoek, Haast-rapport 2018-01, D/2018/12654/32

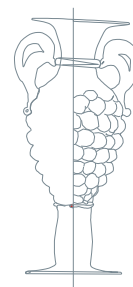
Foto's: HAAST – Rik vd Konijnenburg (tenzij anders vermeld)

Tekeningen: HAAST (tenzij anders vermeld)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wettelijk depot: D/2018/12654/32

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

COVERFOTO: Opname van het projectgebied 2008-2011 © Geopunt.be

INHOUD

Programma van maatregelen uitgesteld vooronderzoek	
1. Administratieve gegevens	3
2. Aanleiding van het vooronderzoek	5
3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem	6
4. Gemotiveerd advies	8
5. Bibliografie	12

Programma van maatregelen uitgesteld vooronderzoek

1. Administratieve gegevens

Projectcode	2018F159
Actoren	Rik van de Konijnenburg OE/ERK/Archeoloog/2015/00041
Provincie	Limburg
Gemeente	Zonhoven
Deelgemeente	Zonhoven
Site	Donkweg – Kleine Hellekensstraat (Claes Velden)
Kadastrale gegevens	Zonhoven, afd. 3 – sectie F, percelen 2015l, 209v, 214e, 187d, 187g, 186w2, 186x2 en 186r2 (partim)
Oppervlakte onderzoeksgebied	19.760 m ²
Kadastraal percelenplan	Fig. 2
Topografische kaart	Fig. 3 (verslag van het bureauonderzoek)
Begindatum onderzoek	02/01/2018
Einddatum onderzoek	05/01/2018
Relevante termen thesauri OE	bureauonderzoek

Bounding Box:

Nr	X	Y
1	219771.625	186672.139
2	219744.250	186663.687
3	219755.204	186627.135
4	219718.297	186615.684
5	219719.017	186593.544
6	219700.941	186589.839
7	219705.026	186518.127
8	219694.083	186513.237
9	219728.500	186415.744
10	219792.508	186439.450
11	219811.029	186447.303
12	219816.807	186459.897
13	219830.142	186488.642
14	219797.990	186498.865
15	219815.283	186537.695
16	219804.234	186534.457
17	219798.900	186552.269
18	219784.898	186548.363
19	219793.066	186639.041
20	219782.708	186635.827

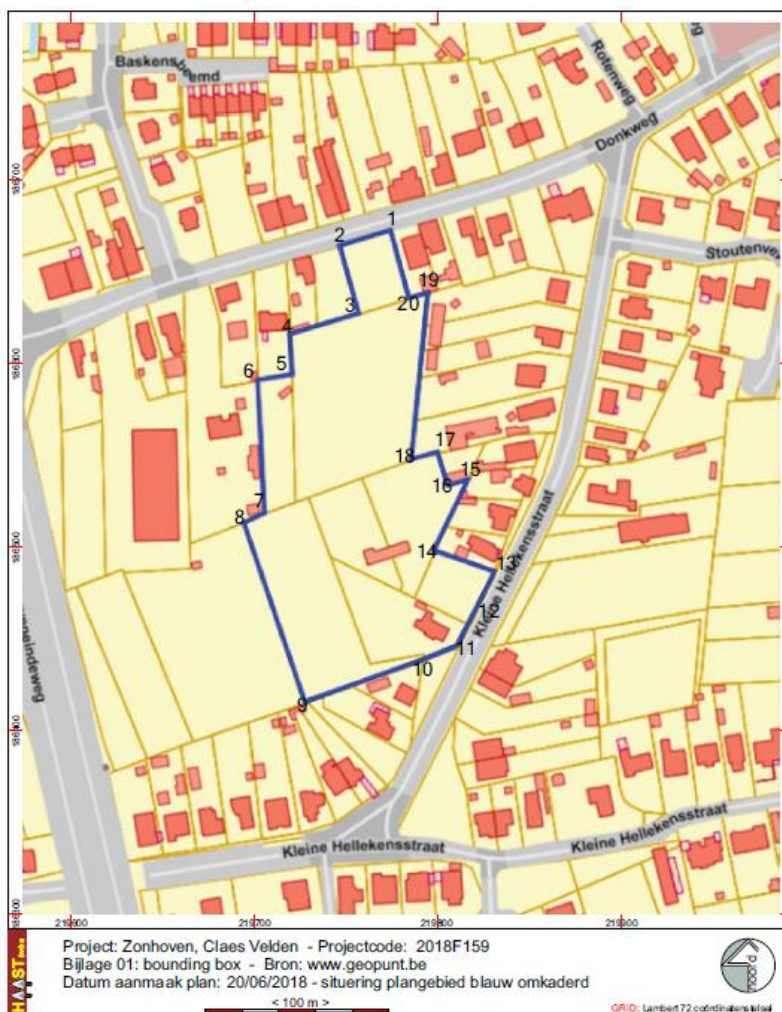

Fig. 1: Bounding Box

Federale
Overheidsdienst
FINANCIËN

Zonhoven, Claes Velden

Gecentreerd op: ZONHOVEN 3 AFD

Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie

Meest recente toestand

Schaal: 1/2500

Zonhoven, Donkweg – Kleine Hellekensstraat (Claes Velden) - projectcode 2018F159 - programma van maatregelen

2. Aanleiding van het vooronderzoek

Op het terrein bevindt zich 1 gebouw, aan de Kleine Hellekensstraat, dat behouden zal blijven, reden waarom het perceel F186r2 als partim staat aangeduid bij de kadastrale gegevens. De bijgebouwen zullen echter afgebroken worden. Verder zal het projectgebied ingedeeld worden in 35 bouwkvavels met aanleg van groenzones, bufferbekkens, wegenis en de noodzakelijke nutsleidingen zoals een gescheiden rioleringstelsel, gas- en elektriciteitsleidingen, waterleiding, datakabels en openbare verlichting.

Er bestaan nog geen detailplannen van de infrastructuurwerken aangezien de projectontwikkelaar eerst een verkavelingsvergunning wenst te bekomen alvorens over te gaan tot verdere investeringen in het projectgebied. Wel kan met zekerheid gezegd dat wat betreft de aanleg van wegenis, riolering en nutsleidingen de bodemingrepen – voor de riolering – op minstens -2 meter onder het maaiveld zullen liggen, voor de nutsleidingen is een vorstvrije diepte van minimaal -8 cm onder het maaiveld aanbevolen en voor de wegenis zal een kofferfundering opeebouwd uit een opeenvolging van grove steenslag, fijne steenslag, betoncement en asfalt worden aangelegd met een minimum dikte van 60 cm.

Ten slotte zullen de in de toekomst te bouwen woningen ongetwijfeld ook een negatieve impact hebben op het oorspronkelijk bodemarchief en eventueel aanwezige archeologische erfgoedwaarden.

De oppervlakte die de wegenis en nutsleidingen zullen innemen zullen ruim het grensgetal van 1000 m² overtreffen.

Fig. 3: de te behouden woning aan de Kleine Hellekensstraat

Fig. 4: georeferencerd verkavelingsplan © geopunt.be / buro LST

kloppen. Wel kan gesteld dat een plaggenbodem beschermend kan geweest zijn voor eventuele archeologische bodemsporen uit de protohistorische en vroeg-historische perioden; metaaltijden – Romeinse tijd – Middeleeuwen. De eerste landbouwbewerking kan evenwel gezorgd hebben voor een aftopping en eventueel beschadiging van bodemsporen en/of beschadiging of zelfs verplaatsing van artefacten.

Wat betreft prehistorische sites / vindplaatsen is de kans eerder klein aangezien het projectgebied al sinds eeuwen in gebruik is als landbouwgebied. Het ontplaggen van de oorspronkelijke heidebodem, het verspitten van de grond, en zeker als de dubbele spadetechniek zou gebruikt zijn, en later het ploegen en opploegen van het terrein hebben ongetwijfeld gezorgd voor een verstoring van eventueel aanwezige prehistorische sporen waardoor ze uit hun context en ex situ gehaald zijn en enkel nog kunnen dienen als een indicatie voor de aanwezigheid van mogelijk een prehistorische site.

Zeer vreemd, bij het inzoomen op het project gebied op de website www.cartesius.be, verschijnt binnen het projectgebied een straatnaam die op geen enkele andere kaart terug te vinden is: de Zavelveldstraat.

Fig. 6: startscherm www.cartesius.be bij het inzoomen op het projectgebied Claes Velden in Zonhoven

Dit kan verwijzen naar de zandige ondergrond, maar kan ook een verwijzing zijn naar een oude zandwinning. Maar, zoals eerder gezegd, er is geen enkele andere verwijzing naar een mogelijk zandwinning aangetroffen de beschikbare bronnen.

De aanwijzingen over het archeologisch potentieel van het projectgebied zijn van die aard dat het potentieel eerder matig moet ingeschat worden.

Het landschap maakte oorspronkelijk deel uit van een uitgebreid heide- en vennengebied waarvan ten westen en ten zuiden van het projectgebied nog restanten zijn terug te vinden op de Ferrariskaart. Vanaf de late-Middeleeuwen werd het gebied ontgonnen als landbouwgebied en ontstond er een landbouwareaal tussen de Slangbeek ten zuiden van het gebied en de Roosterbeek ten noorden van het projectgebied. Aan de oevers van de beken waren het volgens de ferrariskaart vooral weiden, in het tussengebied akkers. Na WOII geurde een geleidelijke en uitdeinende verstedelijking met vooral residentiële bebouwing. De landbouw moest plaatsmaken voor bouwkvavels en na 1971 wordt ook het projectgebied een braakliggend terrein waarop een bos ontstond in de zuidwestelijke hoek en grasland met struiken centraal en aan de noordzijde.

Het terrein evolueerde in de 20ste eeuw van een landbouwgebied naar een groenzone binnen een verstedelijkte zone van de gemeente Zonhoven. De landbouwfunctie werd in het derde kwart van de 20ste eeuw definitief opgegeven en de natuur kon voor stuk terug haar gang gaan binnen het projectgebied waardoor bomen en struiken de kans kregen om het gebied deels ter in te nemen.

Mocht er waardevol archeologisch bodemarchief aanwezig zijn dan zullen op termijn de aanleg van wegenis, nutsleidingen en bouwen van woningen vernietigend zijn voor het archeologisch bodemarchief.

Verstoorde zones:

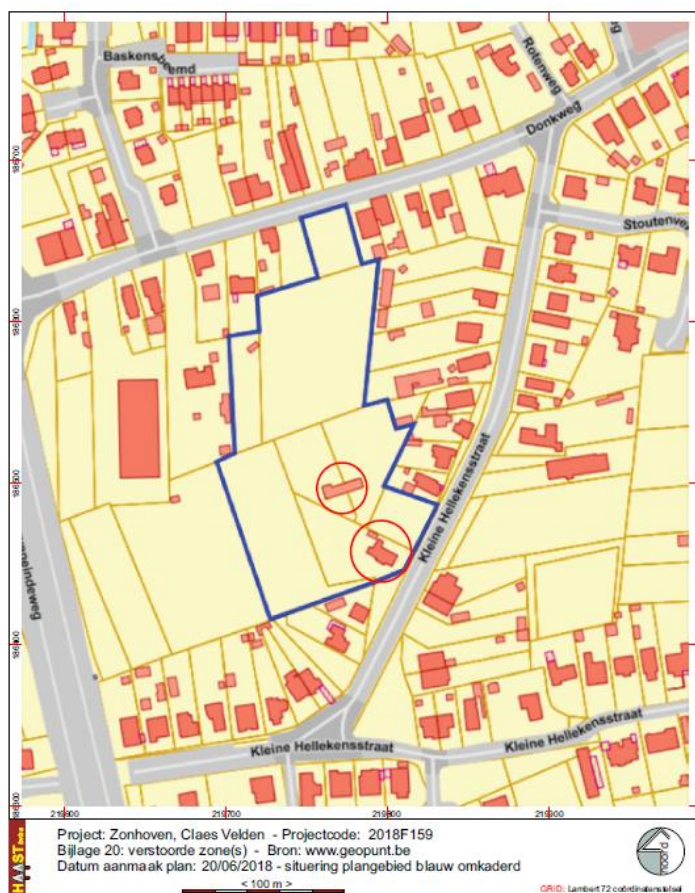

Fig. 7: Verstoorde zones binnen het projectgebied.

Binnen het projectgebied kunnen enkel de zones waar gebouwd werd aangeduid worden als verstoorde zones. Maar, hierbij moet de bedenking gemaakt worden dat de woning op perceel 186r2 niet afgebroken wordt waardoor een deel van dit perceel ook buiten het projectgebied ligt.

4. Gemotiveerd advies: te nemen maatregelen

Ondanks voorgaande waaruit kan blijken dat de archeologische verwachting om verschillende redenen matig moet ingeschat worden, maar omdat via het bureauonderzoek geen uitsluitsel kom bekomen worden over de archeologische waarde van het projectgebied, wordt geadviseerd het projectgebied te onderwerpen aan een proefsleuvenonderzoek teneinde definitief uitsluitsel te kunnen krijgen over de archeologische waarde ervan.

Beschrijving van de aanpak

Randvoorwaarden:

De bomen en struiken binnen het projectgebied mogen afgezaagd tot maaiveld hoogte, maar niet ontstronkt noch gefreesd worden. Ontstronken en uitfrezen van wortelstronken kan immers leiden tot ernstige beschadiging van de oorspronkelijke bodemopbouw en eventueel aanwezige archeologische sporen en artefacten.

Uitstel van veldwerk is gerechtvaardigd aangezien een kapvergunning pas aangevraagd zal worden na het verkrijgen van een verkavelingsvergunning en omdat het projectgebied nog geen eigendom is van de projectontwikkelaar.

Het proefsleuvenonderzoek

Het proefsleuvenonderzoek met ingreep in de bodem dient te worden uitgevoerd als een standaard proefsleuvenonderzoek met ononderbroken 2 m brede parallelle proefsleuven west oost georiënteerd, parallel aan de Donkweg. Op die manier worden eventuele oude en recente perceelscheidingen bijna altijd haaks doorsneden en is de kans klein om in de proefsleuven enkel langgerekte greppelsporen, te koppelen aan perceelscheidingen, aan te treffen. 2 m brede proefsleuven geven het beste resultaat om eventuele verstoringen vast te stellen, af te bakenen en te determineren.

Door ze in te planten op een onderlinge afstand van 15 m wordt meteen gebiedsdekkend gewerkt en kan gemakkelijk 10% van het terrein onderzocht worden zoals bepaald in de Code van goede Praktijk. Aanvullend, om minimaal 12,50% van het terrein te onderzoeken, worden kijkvensters of volgvensters aangelegd indien sporen aangetroffen worden. De kijk- en/of volgvensters worden aangelegd om een beter inzicht te krijgen in de onderlinge samenhang van sporen, indien er aangetroffen worden, om een duidelijke afbakening te kunnen maken voor een eventueel vervolgonderzoek indien toch waardevolle sporen zouden aangetroffen worden of om de schijnbare afwezigheid van sporen te verifiëren.

Vraagstelling en Onderzoeksdoelen

Onderzoeksstrategie, onderzoeksmethode & technieken

Onderzoeksmethode: proefsleuvenonderzoek

Het doel van een proefsleuvenonderzoek is het evalueren van de archeologische waarde op het gehele terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Dit gebeurt door middel van een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed.

Om een dekkingspercentage te bereiken van ongeveer 10% wordt aangeraden te werken met proefsleuven van 2 meter breed met een maximale tussenafstand van maximaal 15 meter. Kijkvensters dienen steeds aangelegd te worden, ook als er geen sporen worden aangetroffen en dienen dan om de schijnbare afwezigheid van de sporen te verifiëren. De zijden van de kijkvensters meten maximaal de afstand tussen twee sleuven. Met de kijkvensters of dwarssleuven kan een dekkingspercentage van 12,5% bereikt worden, wat wenselijk is voor degelijke uitspraken over het geheel van het terrein. Indien hiervan wordt afgeweken, wordt dit eveneens beargumenteerd.

In elke proefsleuf wordt een profielput aangelegd en wordt het bodemprofiel over een breedte van minimaal 1 meter geregistreerd conform de bepalingen in de Code van Goede praktijk. De profielputten worden minstens tot 30 cm diep in de C-horizont uitgegraven.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek dient de nodige aandacht te gaan naar de bodemopbouw in het plangebied. Tevens dienen het aangelegde vlak alsook de storthopen met een metaaldetector op signalen gecontroleerd te worden.

De volgende onderzoeksvragen moeten met dit onderzoek minimaal beantwoord worden:

- Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?
- Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?
- Zijn er tekenen van erosie?
- In hoeverre is de bodemopbouw intact?
- Is er sprake van een of meerdere begraven bodems?
- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen ?
- Maken de sporen deel uit van een of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot een of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettingen, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten ? Zo ja;
 - Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?
 - Wat is de omvang?
 - Komen er oversnijdingen voor?
 - Wat is het, geschatte, aantal individuen?
- Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologisch vindplaatsen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie,...)?
- Is er een bodemkundige verklaring voor de partiele afwezigheid van archeologische sporen ? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:
 - Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
 - Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig?

Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer op basis van het vooronderzoek met ingreep in de bodem een voldoende gefundeerde uitspraak kan worden gedaan over de aard, omvang en behoudenswaardigheid van de archeologische waarden in het plangebied en wanneer een eenduidig advies kan worden gegeven voor vrijgave van het terrein, een opgraving of behoud in situ. Om te bepalen of het onderzoeksdoel is bereikt, gebruikt de erkende archeoloog de volgende criteria:

Oppervlaktecriterium

Aangezien het principe van het voorgestelde proefsleuvenonderzoek gebaseerd is op een statistische manier van werken is het van belang dat een voldoende ruime dekking wordt verkregen. Bovendien is het van belang dat de spreiding van de sleuven over het hele terrein gewaarborgd wordt zodat uitspraken kunnen worden gedaan over het hele terrein.

Inhoudelijke evaluatie

De erkende archeoloog moet eventueel aanwezige archeologische waarden voldoende onderzoeken zodat uitspraken kunnen worden gedaan over onder meer datering, interpretatie en onderlinge samenhang van sporen.

Ruimtelijke evaluatie

De erkende archeoloog moet eventueel aanwezige archeologische waarden zodanig onderzoeken dat hij een uitspraak kan doen over de ruimtelijke spreiding van een of meerdere archeologische vindplaatsen in het plangebied.

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk die voor aanvang van het onderzoek met ingreep in de bodem reeds voorzien zijn.

Fig. 8: voorstel inplanting proefsleuven

5. Lijst van de afbeeldingen

COVERFOTO: Opname van het projectgebied 2008-2011 © Geopunt.be

Fig. 1: Bounding Box

Fig. 2: Situering van het onderzoeksgebied op het kadasterplan, situatie 01/01/2018 (cadgis viewer grand public)

Fig. 3: de te behouden woning aan de Kleine Hellekensstraat

Fig. 4: gegeoreferencieerd verkavelingsplan © geopunt.be / buro LST

Fig. 5: verkavelingsplan zoals aangereikt © Buro LST.

Fig. 6: startscherm www.cartesius.be bij het inzoomen op het projectgebied Claes Velden in Zonhoven

Fig. 7: Verstoorde zones binnen het projectgebied.

Fig. 8: voorstel inplanting proefsleuven